

Ülkemizdeki Sanat Eğitimine
Etkileri Bağlamında

Avrupa Sanat Akademilerinin Kısa Bir Tarihi

Oğuz DİLMAÇ

Prof. Dr. Oğuz DİLMAÇ

**Ülkemizdeki Sanat Eğitimine Etkileri Bağlamında
AVRUPA SANAT AKADEMİLERİNİN KISA BİR TARİHİ**

ISBN 978-605-241-658-7
DOI 10.14527/9786052416587

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2019, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindex.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

I. Baskı: Mayıs 2019, Ankara

Yayın-Proje: Ayşe Açıkgöz
Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Yıldırım
Kapak Görseli: Pier Francesco Alberti, 'Roma'da Bir Sanat Akademisi',
1600-1630, Gravür, 41.2 x 52.2 cm, British Museum
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Limited Şirketi
Çetinemeç Bulvarı 1314.Cadde No:37A-B
0312 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 33365

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Prof. Dr. Oğuz DİLMAÇ

1996 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Resim-iş Eğitimi Anabilim Dalından mezun oldu. 1996-1999 yılları arasında MEB Erzurum İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı İbn-i Sina İlköğretim okulunda resim-iş öğretmeni olarak görev yaptı. 1999 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim

Fakültesi Resim-iş Eğitimi Anabilim dalına okutman olarak atandı. 2003 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim-iş Öğretmenliği Bilim Dalında Yüksek Lisansını tamamladı. 2009 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Sanatı ve Çağdaş Sanat Bilim dalında Doktorasını tamamladı. 2011 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Resim-iş Eğitimi Anabilim dalına Yrd. Doç. Dr. olarak atandı. 2013 yılında Güzel Sanatlar Eğitimi alanında Doçent unvanı aldı ve ve 2018 yılında aynı anabilim dalına profesör olarak atandı. 2019 yılında İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Temel Eğitim Bölümüne profesör olarak atandı.

Bugüne kadar altı kişisel serginin yanı sıra yurt içinde ve yurt dışında bir çok karma sergilere katılmıştır. Ulusal ve uluslararası kongrelerde yayınlanmış bildirileri, sanat eğitimi ile ilgili yurtiçi ve yurtdışı çeşitli dergilerde yayınlanmış makaleleri ve kitap bölümleri bulunmaktadır. 2017 yılında GÖRSED derneği tarafından Akademisyen Kategorisinde yılın Görsel Sanat Eğitimsi ödülüne layık görülmüştür. INSEA (The International Society for Education Through Art) ve GÖRSED (Görsel Sanat Eğitimi Derneği) üyesidir.

ÖN SÖZ

Sanat eğitimi, kişinin birey olma yolunda adımlarını sağlıklı ve dengeli atmasının en geçerli yoludur. Birey sanat eğitimi yoluyla bilinçli bir sanat izleyicisi ve insan olma bilincine sahip olurken, bunu yaratıcı doğasının keşfedilip geliştirilmesi ve estetik duyarlılığının oluşumu ile gerçekleştirir. Bu süreç, kişinin eğitim yaşamı boyunca devam etmesi gereken, eğitim - öğretim süreci bittikten sonra da yaşama yaratıcı ve estetik bakışla bakmasını, yaşamını bu bakışla sürdürebilmesini sağlayan bir eğitim şeklidir. Sanat eğitimi sanatçı yetiştirmeyi hedef olarak seçmezken, bu eğitimin hedefi sanatçı bakışını bireye kazandırarak, yaşamı, çevresini, kendisini bilinçle sorgulayarak birey olabilmesinin yolunu göstermektedir.

Tarih süreci içinde de sanatın ve onun eğitiminin gerekliliğinin farkına varılması ile önemli adımların kat edildiği deneyimlenmiştir. Antik Yunan ve Roma'ya kadar inen bir süreci içine alan akademik sanat eğitimi, ilk kez Rönesans döneminde verilmeye başlanmıştır. Fakat sanatın akademik olarak eğitiminde herhangi bir öğretim programının varlığından söz edebilmemiz için sanat eğitiminin kurumsal bir kimlik kazandığı 18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın ilk yarısı arasındaki dönemin beklenmesi gerekecektir. Bu dönemde sanat eğitiminin ikiye ayrılarak akademiler dışında özellikle Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkması ile birlikte toplumun ihtiyaçları doğrultusunda devlet okullarında da verilmeye başlandığını da görmekteyiz.

Rönesans ve onun dayandığı antik kurallar, akademik sanat eğitiminin temeli olmuş ve yüzyıllar içinde şekillenerek günümüze gelmiştir. Ülkemizde ise bu kurallara dayanan Avrupa Sanatı ile ilk karşılaştığımız dönem olarak genelde 19. yüzyıl gösterilse de bu tarihi 15. yüzyıla kadar geri götürebilmemiz mümkündür. 15. yüzyılın sonlarında, ilk olarak Fatih Sultan Mehmed tarafından batılı ressamların Osmanlı topraklarına gelmeleri sağlanmış ve kendisinden sonra gelen sultanların çoğu da bu gelişmeyi destekleyen çalışmaları

sürdürmüşlerdir. Yurt dışından sanatçıların gelme sürecinden sonra, Osmanlı devletinden de eğitim almak üzere yurt dışına sanatçılar gitmeye başlamıştır. Sanata eğilimi olan gençlerin eğitim almaları için yurt dışına gönderilmeleri sonucu olarak, ülkede sanat eğitiminin eksikliği hissedilmiş ve Osman Hamdi Bey tarafından sanat eğitimi veren ilk Akademi olarak Sanayi-i Nefise Mektebi kurulmuştur. Sanayi-i Nefise Mektebi'nde sanat eğitimi almaya başlayan öğrencilerin kendilerini geliştirmek için yurt dışına gitmeleri ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde resim eğitimi almaları kolaylaşmıştır. Avrupa'da eğitim aldıktan sonra ülkelerine dönen sanatçılar, bilgilerini aktarmak için Türkiye'deki okullarda göreve başlamışlardır. Bu sanatçılarımız aynı zamanda ülkemizin ilk milli sanat eğitimcileridir. Sadece öğretmen olarak çalışmakla yetinmemişler, batıda gelişim sürecini tamamlamış ya da yeni oluşmaya başlamış alanları da öğrenip Türkiye'deki öncüleri olmuşlar ve diğer sanatçılara da aktarmışlardır.

2019-İzmir

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
Giriş.....	1

1. BÖLÜM

AVRUPA'DA AKADEMİK SANAT EĞİTİMİNİN OLUŞUMUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Sanat Akademilerinin Oluşumunu Hazırlayan Sosyal Yapı Değişimi..	19
Akademilerde Uygulanan Yöntemler	23
Akademik Sanat Eğitiminin Temel Prensipleri	27
Simetri ve Oran	29
Vitruvius.....	32
Polykleitos Kuralları	33
Altın Oran	37
Anatomi Çalışmaları	39
Perspektif	43
İdeal Güzellik	45
İtalya'da Akademik Düzeydeki Sanat Eğitiminin Gelişimi	47
Desen Akademisi (Accademia Del Disegno)	53
Fransa'da Akademik Düzeydeki Sanat Eğitiminin Gelişimi	60
Fransız Akademisi (Academie de France)	68
Almanya'da Akademik Düzeyde Sanat Eğitiminin Gelişimi	72
Bauhaus	79
İngiltere'de Akademik Düzeydeki Sanat Eğitiminin Gelişimi	85
Kraliyet Sanat Akademisi (Royal Academy of Art)	93

2. BÖLÜM

1925-1950 YILLARI ARASINDA ÜLKEMİZDEKİ SANAT ORTAMI VE YURTDIŞINA ÖĞRENCİ GÖNDERME

Avrupa'da Sanatçılarımızın Eğitim Aldıkları Atölyelerin Hocaları.....	107
André Lhote (1885-1962).....	110
Emile Othon Friesz (1879-1949).....	113
Ernest Laurent (1859- 1929).....	115
Fernand Cormon (1845- 1924).....	115
Fernand Léger (1881-1955).....	117
Gustave Rodolphe Clarence Boulanger (1824-1888).....	121
Hans Hoffman (1880-1966).....	123
Jean-Léon Gerome (1824-1904).....	126
Jean-Paul Laurens (1838-1921).....	127
Lucien Joseph Simon (1861-1945).....	129
Marcel Gromaire (1892-1971).....	130
Paul Albert Laurens (1870-1934).....	132

3. BÖLÜM

AVRUPA'DA TÜRK RESSAMLARIN EĞİTİM ALDIKLARI AKADEMİLER

Julian Akademisi (Académie Julian).....	136
Abidin Elderoğlu (1901-1974).....	141
Cevat Hamit Dereli (1900-1989).....	144
Feyhaman Duran (1886 -1970).....	147
Halil Dikmen (1906-1964).....	149
Hasan Vecih Bereketoğlu (1895-1971).....	153
Muhittin Sebati (1901-1935).....	154
Namık İsmail (1890- 1935).....	156
Nazmi Ziya Güran (1881- 1937).....	157

Refik Epikman (1902-1974).....	161
Sami Yetik (1878-1945)	164
Şeref Akdik (1899-1972)	166
Ulusal Güzel Sanatlar Yüksek Okulu (École des Beaux Art's)	167
Ali Sami Boyar (1880-1967)	172
Hikmet Onat (1885-1977).....	174
Hüseyin Avni Lifij (1886-1927).....	176
İbrahim Çallı (1882- 1960)	178
Mahmut Celâleddin Cûda (1904-1987)	182
Mehmet Ruhi Arel (1880-1931)	186
André Lhote Akademisi (Académie André Lhote).....	188
Arif Bedii Kaptan (1906-1982).....	191
Bedri Rahmi Eyüboğlu (1911-1975).....	193
Cemal Tollu (1899-1968)	196
Edip Hakkı Köseoğlu (1904-1991).....	200
Ercüment Kalmık (1908-1971).....	201
Eşref Üren (1897-1984)	204
Hale Asaf (1906-1938).....	208
Hamit Görele (1903-1980).....	211
Maide Arel (1907-1997)	214
Nurullah Cemal Berk (1906-1982)	215
Salih Urallı (1908-1984)	219
Şemsi Arel (1906-1985).....	220
Zeki Faik İzer (1905-1988).....	222
Berlin Güzel Sanatlar Akademisi (Berlin Akademie der Bildenden Künste).....	224
Fikret Mualla (1903-1967)	227
İlhami Demirci (1908-1976).....	228
Malik Aksel (1901-1987).....	231
Nermin Faruki (1904-1991).....	233

Müniñ Güzel Sanatlar Akademisi (München Akademie der Bildenden Künste).....	234
Ali Avni Çelebi (1904-1993)	235
Ali Karsan (1903-1998)	242
Zeki Kocamemi (1900-1959).....	244
Floransa Akademisi (Florence Academy)	248
Sabri Berkel (1907-1993).....	249
Sonsöz	253
Kaynakça.....	269

GÖRSELLER LİSTESİ

- Görsel 1. Leonardo Da Vinci, “Oranlar Kanonu”, 34 x 24 cm.1490.....26
- Görsel 2. Albert Dürer, Antropometri Tablosu, Della simmetria dei corpi umani'den. 159126
- Görsel 3. Polykleitos'un Amazon'u ve Mısırlı Figürü. Mısırlı figürü, başının üstünden aşağıya 19 eşit parçaya bölünmüştür. Bu figürün elinin olduğu kısım ile başı arasındaki mesafe, elin ayakla olan mesafesinden daha uzun tutulmuştur. Günümüzde Berlin Müzesinde bulunan, Amazon heykelinde ise Mısır figürüne göre çok daha başarılı bir şekilde dengeli ve uyumlu bir oranlama görülmektedir.....31
- Görsel 4. Bonomi, İnsan Figürleri Oranları, 187235
- Görsel 5. Düzgün, Beş Kenarlı Bir Yıldız Şekli Çizimi.....37
- Görsel 6. Rafael'in 'Çarmıha Gerilme'39
- Görsel 7. Antonio del Pollaiuolo, “Nü'lerin Savaşı”, 1470–1475. Engraving 42.4 x 60.9 cm. British Museum40
- Görsel 8-9. Luca Signorelli, “Orvietoda San Brizio Şapeli Freskleri”. 1499-1502.....40
- Görsel 10. Piranesi, Levha VII, Carceri d'Invenzione, 1760.....71
- Görsel 11. Hubert Robert, Harabelerde Louvre Büyük Galerisi'nin Hayali Görünümü (1796), Musée de Valence.....71
- Görsel 12. Andre Lhote, Sevilla, 65 x 81 cm, Panel Üzerine Pastel Boya, 1922.....112
- Görsel 13. Nurallah Berk, Surlar, 1975112
- Görsel 14. Cemal Tollu, Keçili Kompozisyon, Duvar Pano - 150x200 cm.....112
- Görsel 15. Emile Othon Friesz, Le Travail à l'Automne, TÜYB, 200.5 x 250 cm, National Museum of Art, Architecture and Design, Oslo.....114
- Görsel 16. Fernand Cormon, Erkek Portreleri Etüdlere, Yağlıboya.....117
- Görsel 17. Feyhaman Duran, “Sanatçının kendi portresi”, 52x40 cm. Tuval üzerine yağlıboya, İÜ Koleksiyonu, 1959.....117
- Görsel 18. Namık İsmail, Otoportre, Tuval Üzerine Yağlıboya.....117

- Görsel 19. Avni Lifij, İsimli, 22x29 cm, Kağıt Üzerine Karakalem...117
- Görsel 20. Fernand Léger, 65.2 x 92 cm, Büyük Öğle Yemeği, Tuval Üzeri Yağlıboya, 1921120
- Görsel 21. Nurullah Berk, Uyuyan Güzel.....120
- Görsel 22. Gustave Clarence Rodolphe Boulanger, “Lucullus’un Evinde Keyifli Saatler”, TÜYB, 70 x 102 cm, 1877.....122
- Görsel 23. Hans Hoffman, “Şafaktan Önce”, 183.9 (h) x 152.8, TÜYB, 1960, National Gallery of Australia, Canberra124
- Görsel 24. Jean Leon Gerome. “Camide İbadet”, 70x64 cm.....126
- Görsel 25. Jean Paul Laurens, Robert’in Afaroz Edilişi, 130 x 218cm. TÜYB, 1875. Musee d’Orsay Paris France.....128
- Görsel 26. Marcel Gromaire, Nü, TÜYB, 1926.....131
- Görsel 27. Julian Akademisinde Eğitim Gören Kadınların Atölyelerinin 1889 Yılına Ait Fotoğrafi, Paris.....139
- Görsel 28. Abidin Elderoğlu, “Ayrılış”, 1935, Tuval Üzeri Yağlıboya, 182x153cm, İzmir Resim Heykel Müzesi.142
- Görsel 29. Cevat Dereli; “Balık Tutan Adam”, TÜYB 89 x 115 cm. İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi145
- Görsel 30. Feyhaman Duran, Ressamlar Grubu, (Soldan Sağa: Sami Yetik, İbrahim Çallı, Feyhaman Duran, Şevket Dağ, Hikmet Onat), Tuval Üzerine Yağlıboya, 133 x 162 cm ...148
- Görsel 31. Halil Dikmen, Balıkçılar, Tuval Üzerine Yağlıboya, 151 x 226 cm., İstanbul Resim ve Heykel Müzesi.....151
- Görsel 32. Muhittin Sebati, “Elmalar ve Bardak”, 27 x 34.5 cm., İstanbul Resim ve Heykel Müzesi.....155
- Görsel 33. Muhittin Sebati, ”Pipolu Natürmort”, Tuval Üzerine Yağlıboya, 55 x 45 cm., Özel Koleksiyon155
- Görsel 34. Namık İsmail, “Suya Yansıyan Pembe Yapılar”, Tuval Üzeri Yağlıboya, 30 x 36 cm, 1921157
- Görsel 35. Namık İsmail, “Paris”, Tuval Üzerine Yağlıboya, 48 x 65 cm. 1921157
- Görsel 36. Nazmi Ziya Güran, “Langa Bostanı”, Tuval Üzerine Yağlıboya, 65 x 80 cm., Özel Koleksiyon, 1937160

- Görsel 37. Nazmi Ziya Güran, “Carpeaux Çeşmesi”, Tuval Üzeri Yağlıboya, 75 x 55 cm., Özel Koleksiyon160
- Görsel 38. Refik Epikman, “Bar”, 1928, Tuval Üzerine Yağlıboya, 46 x 55 cm, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi.....162
- Görsel 39. Sami Yetik, “Topçular”, Tuval Üzerine Yağlıboya, 70 x 99cm., Ankara Resim ve Heykel Müzesi165
- Görsel 40. Şeref Akdik, “Sivas Cer Atölyesi”, 1946, Tuval Üzerine Yağlıboya, Akbank Koleksiyonu167
- Görsel 41. Ali Sami Boyar, “Feneri İsa Camii”, Kağıt Üzerine Suluboya, 30 x 45cm., T.C. Merkez Bankası Koleksiyonu173
- Görsel 42. Hikmet Onat, “Peyzaj”, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1922, 79.5 x115 cm., İRHM.....175
- Görsel 43. Hikmet Onat Erkek Model, tarihsiz ,Tuval Üzerine Yağlıboya, 71 x 43 cm.....176
- Görsel 44. Hüseyin Avni Lifij, “Kendi Otoportresi”, 1908-09, Tuval Üzerine Yağlıboya, 65 x 46 cm., İRHM.....177
- Görsel 45. Hüseyin Avni Lifij, “Ressamın Annesi”, Kağıt Üzerine Karakalem, 38,2 x 28.3 cm.....177
- Görsel 46. Fernand Cormon, “Bedevi Kadını”, Kağıt Üzerine Karakalem, 35 x 47 cm.....177
- Görsel 47. İbrahim Çallı, Adada Piknik Sefası 38 x 48 cm, TÜYB.....181
- Görsel 48. Cezanne, Manzara, 64.2 x 79.1 cm, The Courtauld Gallery, Londra181
- Görsel 49. Mahmut Celâleddin Cuda, “Trabzon’da Kanita”, Tuval Üzerine Yağlıboya, 50 x 65cm., İRHM.....184
- Görsel 50. Mahmut Celâleddin Cuda, “Heykelli Natürmort”, Tuval Üzerine Yağlıboya, 65 x 50 cm., İRHM.....185
- Görsel 51. Mehmet Ruhi Arel, “Hilali Ahmere Yardım”, Tuval Üzerine Yağlıboya, 38 x 46 cm186
- Görsel 52. Mehmet Ruhi Arel, “Erenköy”, 1927, Tuval Üzerine Yağlıboya, 65 x 79.5 cm.....187
- Görsel 53. André Lhote , Leda, TÜYB, 27 x 46 cm, 1931188
- Görsel 54. André Lhote, Fransız Manzara, TÜYB, 89 x 116 cm, 1912, Musée des Beaux-Arts de Bordeaux190

- Görsel 55. Arif Bedii Kaptan, "Cumhuriyet'in Gençliğe Tevdii", 1934,
Tuval Üzerine Yağlıboya, 155 x 200 cm., İRHM.....192
- Görsel 56. Bedri Rahmi Eyüboğlu, "Tren, Yataklı- Vagon", Duralit
Üzerine Yağlıboya, 1954, 183 x 146 cm., İRHM194
- Görsel 57. Cemal Tollu, Natürmortlu Çıplak, 1950, Tuval Üzerine
Yağlıboya, 95 x 130 cm., İRHM198
- Görsel 58. Andre Lhote, Nü, 22 x 36 cm. Guaj, 1940.....198
- Görsel 59. Cemal Tollu, Keçili Kompozisyon - Duvar Pano -
150x200 cm, 1963.199
- Görsel 60. Edip Hakkı Köseoğlu, "Akademi'de Atölye", Tuval Üzerine
Yağlıboya, 32 x 41 cm., Dr. Günay-Haluk Saner
Koleksiyonu201
- Görsel 61. Ercüment Kalmık, "Peyzaj", Tuval Üzerine Yağlıboya,
47 x 62 cm., Özel Koleksiyon204
- Görsel 62. Eşref Üren, "Kurtuluş Parkı", Tuval Üzerine Yağlıboya,
İş Bankası Koleksiyonu208
- Görsel 63. Maurice de Vlaminck, "Rueil Tarlaları", 55 x 65 cm, TÜYB,
1906-1907 Carmen Thyssen-Bornemisza Koleksiyonu.....208
- Görsel 64. Hale Asaf, "Otoportre", Tuval Üzerine Yağlıboya,
64 x 58 cm., 1928, Özel Koleksiyon211
- Görsel 65. André Lhote, Karısının Portresinden Bir Detay,
60 x 68 cm, 1909211
- Görsel 66. Hamit Görele, "Konser", Tuval Üzerine Yağlıboya,
130 x 162 cm., İRHM212
- Görsel 67. Hamit Görele, "Portre", Tuval Üzerine Yağlıboya,
İş Bankası Resim Koleksiyonu213
- Görsel 68. Cezanne, Bayan Cezanne Portresi, 1880, Philadelphia
Museum of Art.....213
- Görsel 69. Maide Arel, "Neyzen", Tuval Üzerine Yağlıboya, 1961,
99 x 88 cm., İRHM214
- Görsel 70. Nurullah Berk, Ütü Yapan Kadın, TÜYÜB, 1950,
60 x 91.5 cm., İRHM217
- Görsel 71. Fernand Leger, Bir Kitap ile Kadın, 116 x 81.4 cm , 1923.
New York Modern Sanatlar Müzesi217

- Görsel 72. Nurullah Berk, “İskambil Kağıtlı Natürmort” Tuval
Üzerine Yağlıboya, 1933, 64.5 x 80 cm., İRHM218
- Görsel 73. Salih Urallı, “Ana”, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1944,
92 x 55 cm., İRHM.219
- Görsel 74. Salih Urallı, “Şapkalı Kadın”, Tuval Üzerine Yağlıboya,
38 x 46 cm., Özel Koleksiyon220
- Görsel 75. Şemsi Arel, “Pancar Tarlasında”, Tuval Üzerine Yağlıboya,
116 x 81 cm., İRHM221
- Görsel 76. Zeki Faik İzer, “Figürlü Kompozisyon”, Tuval Üzerine
Yağlıboya, 1930, 38 x 45 cm., Özel Koleksiyon222
- Görsel 77. Fikret Mualla, “Bar”, Kağıt Üzeri Guaj Boya,
54 x 37 cm., 1954228
- Görsel 78. İlhami Demirci, “Gitarlı Natürmort”, TÜYB, 55x38 cm,
1939, Sabancı Müzesi229
- Görsel 79. Malik Aksel, “Tezgaah Başına Oturmuş Halı Dokuyan
Kadınlar232
- Görsel 80. Nermin Faruki, Hadi Bara Büstü.....233
- Görsel 81. Ali Avni Çelebi, “Vitrin” 1926, Tuval Üzerine Yağlıboya,
90 x 73 cm, Kemal Bilginsoy Koleksiyonu238
- Görsel 82. Ali Avni Çelebi, “Maskeli Balo”, Tuval Üzerine Yağlıboya,
1928, 140 x 199 cm, İRHM.....240
- Görsel 83. Ali Avni Çelebi, “Oturan Nü”, Kağıt Üzerine Fügen,
58 x 78 cm., İRHM242
- Görsel 84. Ali Karsan, Leda, TÜYB, 40 x 50 cm, Ayla Ersoy
Kolleksiyonu243
- Görsel 85. Andre Lhote, Leda ve Kuğu, 66 x 138.4 m, Guaj
Boya. 1931.....243
- Görsel 86. Zeki Kocamemi, “Mekkâre Erleri”, Tuval Üzerine
Yağlıboya, 1935, 123.5 x 195.5 cm., İRHM.....245
- Görsel 87. Zeki Kocamemi, “Nü”, 72,5x51 cm., Mukavva Üzerine
Yağlıboya, 1926, İRHM246
- Görsel 88. Zeki Kocamemi, İki Çıplak Etüdü, 1925-26, 28,3x21
cm., İnce Kağıt Üzerine Kurşun Kalem, Cengiz Akıncı
Koleksiyonu, İstanbul.....247

- Görsel 89. Hans Hofmann, "Model", 1898, Kağıt Üzerine Karakalem,
26x22 cm, (New York Andre Emmerich Gallery)247
- Görsel 90. Sabri Berkel, "Şişeli Natürmort", Mukavva Üzerine
Yağlıboya, 46 x 55 cm., Özel Koleksiyon252
- Görsel 91. Sabri Berkel, "Zeybek", Tuval Üzerine Yağlıboya,
1905, 70 x 100 cm., İRHM.....252

GİRİŞ

Sanat tarihinin önemli kavramlarından biri olarak adlandırabileceğimiz, Akademi kavramı, Sokrates'in en ünlü öğrencisi olan Platon'un, M.Ö 388'de 'Akademi' adı verilen felsefe okulunu Atina'da kurmasıyla ortaya çıkmıştır. Okul, adını Hekademos adında bir kahramandan almıştı. Nitekim 'e' sesinden ötürü buraya önceleri '*Hekademeia*' deniyordu (Laertios, 2003; Speake, 1994). Sonraları bu isim, ilim kurumu anlamına gelen akademya olarak değiştirilmiştir. O zamandan beri akademi ismi şairler, âlimler ve sanatkârların bir arada toplanarak oluşturdukları bütün kurumlar için kullanılmaktadır.

Akademi terimi hem bir eğitim tarzını, hem de bir kurumlaşmayı anlatan kapsamlı bir terimdir. Akademi, ilgili olduğu bilim veya sanat dalını, belirli ölçülere göre öğrenme ve öğretme anlamında bir düzen ve programı içerirken; bir yandan da bu tür eğitimin yapıldığı kurumların özelliğini belirtir; Sanat Akademisi, İktisat Akademisi, Askeri Akademi vb (Mülayim, 1994). Bugünkü anlamı altında Güzel Sanatlar Akademileri ve diğer akademiler anlaşılmaktadır. Akademi, çıplak modelden yapılan çalışmalara da denmektedir (Turani, 1993). Bu gibi çıplak resimlerin erkek ve kadın olmasına göre erkek akademi veya kadın akademi adı verilir.

"Edebiyat akademileri örneğinden hareketle önceleri teknik ve kurumsal tartışmaların yanı sıra bilge kişilerle etkinliklerini belirtmek için bir sanatçı çevresinde toplanan gruplara da akademi denmiştir" (Çobanlı, 1995, s. 17). Sanat eğitimi, tarih boyunca farklı kurumlar tarafından verilmiştir. Ortaçağda ağırlıklı olarak kilisenin sürdürdüğü sanat eğitimi daha sonra zanaat loncaları tarafından vermeye başlanmıştır. Rönesans ile birlikte Ortaçağ'ın lonca düzeni yıkılınca, sanat eğitiminin öğretim kurumları içinde verilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu amaçla kurulan yeni okullara akademi adı verilecektir. Resim ve heykel akademilerinin oluşması ise bu mesleklerin tarihçesine göre oldukça geç zamanlara rastlar (Mülayim, 1994).

Tarih boyunca sanatçılar da, başlangıçta basit atölyelerde toplanmışlar, zamanla kendi mesleklerini belirli ve yüksek olarak yürütmüşler, toplandıkları merkezlere akademi adını vermişlerdir. Resim ve heykel akademilerinin oluşması, bu mesleklerin tarihçesine göre oldukça geç zamanlara rastlar (Mülayim, 1994). 15. yüzyılda İtalya'da görülmeye başlanan ilk akademilerde hümanist gruplar tartışmalar yapmak üzere toplanmıştır. Sanatçı adıyla anılan bu akademilerin öncüsü, heykeltıraş Bertoldo di Giovanni'nin (1420-91) Floransa'da Lorenzo de' Medici için yaklaşık 1490'da San Marco Bahçesi'nde oluşturduğu okuldur. Akademilerin ortaya çıkıp kurumlaştığı yıllar, çağın önemli gereksinimlerine cevap vermiş, sanatı işçiliğin, zanaatkarlığın yan bir uğraş alanı olmaktan kurtarıp, bilime eş değer kılmıştır (Bingöl, 1983). Ancak zanaattan ayrılan sanat, artık sadece soylu sınıfın ihtiyaçlarına cevap vermektedir.

“15. yüzyıla gelindiğinde, Avrupa'da sanatın, birçok okula ayrıldığı görülmektedir. İtalya'da, Flandre'de ve Almanya'da hemen her kentin veya kasabanın bir resim okulu vardır¹. Fakat o günlerde, genç öğrencilerin derslere katıldığı sanat okulları bulunmamaktadır” (Gombrich, 2002, s. 248). Bunun yerine daha çocuk yaşlarında, okumayı, yazmayı ve hesap yapmayı biraz öğrendikten sonra bir ustanın yanına verilirlerdi. Floransa, Siena, Lucca, Pisa gibi İtalyan kent devletinde sanatçılar atölyelerinde kentin siparişlerini karşılamak için yoğun bir şekilde çalışmışlardır Bu atölyeler, usta-çırak ilişkisine dayalı bir sistemin esas olduğu birer eğitim kurumu olarak çok sayıda genç sanatçının yetişmesine olanak sağlamıştır. Bu dönemin sanatçıları, Ortaçağ heykeltıraşları gibi başlangıçta taş oyma atölyelerinde ve süsleme ustalarının yanında çalışmışlardır (Hauser, 2005). Verrocchio'nun atölyesinde Leonardo da Vinci, Ghirlandaio'nun atölyesinde de Michelangelo gibi sanat tarihinin önemli sanatçıları yetişmiştir. Perugino, Andrea del Sarto ve Fra Bartolommeo'nun da

1 Flandre, Günümüzdeki Hollanda'nın Zelanda Eyaletinin güney kesimi, Belçika'nın batısında Batı Flandre ve Doğu Flandre Eyaletleri ile Fransa'nın Nord ve Pas-de-Calais departmanlarını içine alan tarihi bir bölgedir. Anabrittannica Ansiklopedisi, “Flandre” maddesi, C. 8, İstanbul, 1993, s. 624.

sekiz-on yıl böyle eğitim görmüş olduklarını bilmekteyiz (Gombrich, 2002). Brunelleschi, Donatello, Ghiberti, Uccello, Antonio Pollaiuolo, Verrocchio, Ghirlandaio, Botticelli, Francia gibi Erken Rönesans döneminin pek çok sanatçısı, haklı olarak yüzyılın sanat okulu diye adlandırılmış olan kuyumcu atölyesinden gelmediler. Erken Rönesans döneminin başlıca sanatçı işletmelerinde ise, henüz geniş ölçüde zanaat yapısındaki örgütlenmiş biçimlerine karşın, daha bireysel nitelikte öğretim yöntemleri izlenmeye başlanmıştır. Bu durum özellikle Verrocchio'nun, Pollaiuolo'nun ve Ghirlandaio'nun Floransa'daki, Francesco Squaracione'nin Padua'daki ve Giovanni Bellini'nin Venedik'teki atölyeleri için geçerlidir; bu atölyelerin yöneticileri sanatçılıkları kadar önemli ve ünlü öğretmenlerdir. Çıraklar da önlere ilk çıkan atölyeye değil, belli bir ustanın yanına girerlerdi; bu usta, bir sanatçı olarak ne denli ün yapmışsa, öğrencilerinin sayısı da o ölçüde kabarık olmaktaydı. Bu çocuklara verilen ilk işlerden biri, boyaları ezmek ya da ahşap panoları veya tuvaleri hazırlamak olurdu. Zamanla, bir bayrak direğinin boyanması gibi bazı küçük işler yaptırılırdı. Sonra bir gün, usta tuvalde belirlemiş olduğu arka planın boyanması ya da sahnede ikincil önemde olan bir kişinin giysisinin tamamlanması gibi büyük bir çalışmanın göze çarpmayan bir bölümünü yapmasını çıraktan isteyebilirdi.

Eğer çırak, beceri gösterip ustanın tarzını iyice taklit etmesini öğrenmişse, yavaş yavaş daha önemli görevler, hatta tüm bir tabloyu ustanın çizimine dayanarak ve onun denetimi altında boyama görevini üstlenebilirdi. 15. yüzyılın resim okullarının işleyişi bu şekildedeydi. Bu şekilde usta kendi deneyim ve yöntemlerini daha genç kuşağa aktararak resim okullarının kendine özgü geleneksel üslubu oluşturuyordu. Bu geleneksel üslup anlayışı 15. yüzyıl resmini diğer dönemlerden kolay bir şekilde ayırd edebilmemize yardımcı olan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Rönesans'ta ise hümanizmi araştırmaya yönelik çalışmalar artmış ve bu çalışmaların genel eğitim içerisindeki yeride önem kazanmıştır. İlk kez ekonomik açıdan varlıklı aileler sanatı yatırım aracı görerek kültürel bir kimlik olarak

algılamaya başlamışlardır. Sanatçı kültürel elit bir sınıftan, toplumun en itibar gören üyesi olarak değerlendirilir. 15. yüzyılın sonuyla 16. yüzyılın başlarında, İtalya'nın çeşitli bölgelerinde kurulan ve sanatçı eğitimine pek az ağırlık veren akademilerin aralarında en ünlüsü, yalnızca sanat kuramı ve uygulamalarını tartışmak için bir araya gelen bir amatör sanatçılar topluluğu olduğu anlaşılan ve kuruluş yılı 1498 olan Leonardo da Vinci Akademisi'dir.

Ressam ve sanat tarihçisi Giorgio Vasari'nin önderliğinde, Dük I. Cosimo de' Medici tarafından 1563'de Floransa'da kurulan Tasarım Akademisi (*Accademia del Arti del Disegno*) Avrupa'nın bilinen ilk eğitim amaçlı akademisidir (Mülayim, 1994, s. 26-27). Sanat tarihçisi Vasari'nin kurduğu sanat akademisi bireylerin; desen, görsel sanatlar, kuram ve kültürlerle tanışmasına neden olmuştur. Grand Duke Cosimo de Medici'nin desteklediği bu en eski akademide, Montersoli, Ammanati, Bronzino, Lodovico Caraci, Giovanni Battista Armenini, Vincenzo Dandi, Frederico Zuccaro ve Romano Alberti gibi isimler, sanatın entelektüel esaslarını, teknik yanını öğretiyor, model ve prototipler üzerinde etüt yaptırıyorlardı. Önceleri teorik yönü ağır basan derslere daha sonra geometri ve anatomi de eklenmiştir. 1593 yılında Federigo Zuccari'nin Roma'da kurduğu '*Accademia di San Luca*' ikinci isim olarak karşımıza çıkar. Zamanla Bologna ve Roma'da bu okulun benzerleri açılmıştır (Mülayim, 1994).

"16. yüzyıl içinde daha biçimsel bir tanım kazanan "akademi"lerin etkinlik alanlarının genişlemesi ve Michelangelo ile Leonardo Da Vinci'nin, atölyelerin sanatsal özgürlükten çok uygulamaya önem vermesine karşı çıkarak, sanatçı ve zanaatçı ayrımı içinde sanat eğitiminin usta-çırak ilişkisi bağlamında yalnızca akademi kavramı içinde çözülebileceğini vurgulamalarıyla ilk sanat akademileri ortaya çıkmıştır" (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997, s. 37).

16. yüzyıl'da İtalya'da akademilerin etkinlikleri arasında, akademi üyelerine konferanslar verdirilmesi ve bunları yayınlayarak kamuoyuna sunulması da vardır. Bundan sonra takip eden iki yüzyıl

boyunca akademizm İtalyan sanat yaşamına egemen olmuştur. Daha önceleri bir kerede bütün bir salonun resimlendirilmesi gibi siparişler verebilen kilise ve soylular güçlerini yitirince, sanatçılar ancak tek bir portre ya da başka bir tuval resmi ısmarlayabilen müşterilerle yetinmek zorunda kalmışlardır. Bu da onların başarılı olabilmek için sergi açmalarını zorunlu kılmıştır. Büyük bir mali yük getiren bu hizmeti ancak akademiler sağlayabilmekteydi. Böylece devlet destekli akademiler sergilemek üzere seçtikleri yapıtlar için belirli ölçüler koyarak hem halkın beğenisini, hem de sanatçıların maddi kazançlarını ve giderek sanatlarının niteliğini denetler bir hale gelmişlerdir. Rönesans öncesine kadar sanatçı zanaatçıdan farklı değiken sonraları sanatçı bir atölye ustası olmuş ve ustalaştıklarından dolayı meslek loncasına kabul edilerek atölye açabilmişlerdir. Burada Leonardo da Vinci'nin "resim sanatını" bağımsız bir sanat olarak görmesinin sanat akademilerinin kurulmasından kırk sene önce olduğunu belirtmek gerekir.

17. yüzyılda, sanatçı yetiştiren akademilerin sayısının arttığı ve bu tür kurumların Fransa'da yoğunlaşmaya başladığı görülmektedir. Ayrıca sanat eğitiminin bir sisteme bağlanmasına ve resmiyet kazanmasına yönelik çalışmalara da ilk kez Fransa'da gerçekleşir. Bu çalışmalar, Jean Baptiste Colbert tarafından 1661'de, Kral adına *L'Academie Royale de Peinture et de Sculpture*'ü koruması altına almasıyla başlamıştır (Pevsner, 1940). 1790 yılında, diğer Avrupa ülkeleri ve Amerika'da, yüzün üstünde, genellikle devletin desteklediği, yapı ve yaklaşım açısından Fransız Akademi'sine benzeyen akademiler kurulur. 18. yüzyılda ayrıca kurulan akademilerin, görsel sanatlar alanına sanatçı yetiştirmenin dışında, öğrencilerine ve üyelerine sergi açma olanağı sağladıkları ve sanatın koruyuculuğunu da üstlendikleri görülmektedir.

19. yüzyılda, üst sınıf Avrupa toplumunun sanat anlayışını belirleyen ve yön veren kurum olma özelliğini göstermeye devam eden akademilerin, 20. yüzyılda, özellikle Bauhaus'un kuruluşundan sonra güçlerini büyük ölçüde yitirdikleri görülür. Geniş ölçüde Antikite

geleneği üzerinde yoğunlaşan ve gittikçe daha tutuculaşan akademiler, böylelikle ya ortadan kalkacak ya da çağdaş bir yönelimi benimsemek zorunda kalacaklardır (Sözen ve Tanyeli, 1992). Akademik sanat kuralları zaman içerisinde yerini, Modernizm'in akıl ve bilim temelleri üzerine dayanan dünya görüşünün Endüstri'nin yenilikleri ile birleştirmesi sonucunda geleneksel yerine sürekli olarak yeni ile kendisini anlamlı kılan bir görüşe bırakmıştır. 20. yüzyılda ise sanat akademileri modern sanat okullarıyla eř anlamlı, önemli eğitim kurumları olmuşlardır.